

АНАЛІЗ ПОГЛЯДАЎ В. ЛАСТОЎСКАГА НА РУСКІ ПЕРЫЯД У БЕЛАРУСКАЙ ГІСТОРЫІ ПА КНІЗЕ “КАРОТКАЯ ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ”

М. В. Прыбыш

УА МДПУ імя І.П. Шамякіна

Гісторыя беларускага краю вывучалася ў большасці з пункту гледжання двух тэорый – Заходнерусізму і Паланізму. У пачатку ХХ ст. адным з першых гісторыкаў, які вывучаў Беларусь, як самастойную краіну і беларусаў, як самабытны народ стаў Вацлаў Юстынавіч Ластоўскі. Адна з яго галоўных прац – “Кароткая гісторыя Беларусі”, якая была першай кнігай па гісторыі нашай зямлі, напісанай беларусам для беларусаў.

У кнізе змяшчаюцца як аб’ектыўныя, так і суб’ектыўныя ацэнкі гістарычных працэсаў. Пятая частка, якая называецца “Беларусь пад Расіяй”, апісвае лёс нашых зямель, якія адыйшлі да Расійскай імперыі пасля трох падзелаў Рэчы Паспалітай. “Скончылося палітычнае жыццё Польшчы, і Беларусь адыйшла да Расеі, - споўнілося на канец тое, да чаго кіраваліся Васілі, Іваны, Алексей Міхайловіч і ўсе маскоўскія цары” [1, с. 90]. Гаворачы пра сканчэнне палітычнага жыцця Рэчы Паспалітай, ён упамінае пра пастаянную ваенную агрэсію расійскай улады на беларускіх землях, ад чаго 200 гадоў беларускія землі былі арэнай баявых дзеянняў [1, с. 90].

Вацлаў Ластоўскі адмоўна ставіцца да русіфікацыі беларускага насельніцтва, якое праводзілася на нашых і польскіх землях таго часу. “Часта мы спатыкаем у Расейскіх гісторыкоў думкі, быццам у часе раздзелу Польшчы Расея кіравалася пачуцьцем племеннай еднасці з беларусамі і хацела вызволіць гэты “рускі” народ с-пад уціску Польшчы; але, калі мы прыгледзімся бліжэй да гэтай справы, то ўбачым, што тут ні племенное, ні нацыянальнае пачуцьце ня мела ніякай вагі...” [1, с. 90]. Увогуле аўтар не атаясвае беларусаў, рускіх і украінцаў, як адзін народ, але і не адмаўляе агульнасць паходжання іх. Ластоўскі таксама заўважае, што нашы землі пад назвай Беларусь расіяне не ведалі з-за слабага развіцця навукі, у прыватнасці – этнаграфіі і краязнаўства.

Гісторык піша аб пакутлівым становішчы як беларускага, так і рускага сялянства, з-за гнёту шляхты і дваранства. “...Расея тады, так сама як і Польшча, была ў руках шляхты – дваранства, і народ там быў так сама ў няволі, а кожнае слово, кінутае за народ, за яго цяжкую долю, цяжка каралася” [1, с. 90]. Ён не вінаваціць просты люд у бедзе, якія, на яго погляд, учыніла Расея беларускім землям. “...вышэйшы стан кіраваў гасударственымі справамі, а “просты” народ быў толькі служэбнай сілай” [1, с. 90]. Таксама ён піша аб нацыянальнай прыналежнасці шляхты таго часу на нашых землях “Шляхта хаця гаварыла па польску і лічыла сябе палякамі, аднак у стасунках с праўдзівымі палякамі называла сябе “літоўскай”, хаця з роду літоўскай мовы ня знала” [1, с. 95].

Палітыку Кацярыны II Ластоўскі ацэньваў адмоўна з-за таго, што яна вызначала мясцовую арыстакратыю як польскую, а просты народ як рускіх, – аўтар з такім меркаваннем катэгарычна не згаджаецца. Эканамічная сітуацыя, на погляд Вацлава Ластоўскага, таксама пагоршылася з-за ўзмацнення паншчыны імператрыцай.

Праўленню Паўла I і Аляксандра I гісторык надае яшчэ больш песімістычны характар з-за вельмі вялікага ўплыву польскай культуры, якое падтрымлівалася расійскай уладай. Але аўтар прыводзіць і аптымістычныя змены ў палітычным жыцці беларускага народу ў часы праўлення імператара Паўла. “Пры Цары Паўле была зроблена адна вельмі карысная рэч для Беларусі: гэта ўстанаўленьне новага Літоўскага Статута” [1, с. 94]. Таксама ў якасці аргумента дрэннага для беларусаў праўлення Аляксандра I ён ўзгадвае факт арганізацыі ў 1803 годзе Віленскага універсітэта, пасля чаго польскае адраджэнне выступіла на нашых землях з небывалай сілай і мела

адмоўны ўплыў да беларускай культуры [1, с. 94]. У 1812 годзе землі Беларусі пакутуюць ад вайны з Напалеонам. В. Ластоўскі займае пазіцыю нейтралітэта ў гэтым пытанні лічачы, што улада французскага імператара не ішла б на карысць Беларусі, як і рускага. Аўтар прыводзіць у прыклад цікавую легенду, згодна з якой Напалеон запытаў у беларускай жанчыны, якую б уладу яна хацела б бачыць на гэтых землях, і пачуў адказ, што ні рускую, ні французскую [1, с. 95].

Палітычная дзейнасць імператара Мікалая I, па меркаванню В. Ластоўскага, мела адмоўны ўплыў на становішча ўніяцкай царквы на беларускіх землях. Увогуле, ён лічыць, што сапраўдная рэлігія беларусаў – уніяцтва [1, с. 96].

Такім чынам, можна падвесці вынік, што Вацлаў Ластоўскі адмоўна ацэньваў знаходжанне беларускіх зямель у складзе Расійскай імперыі, лічачы, што беларуская культура ў гэтыя часы перажывала перыяд стагнацыі. Ластоўскі ўнёс вялікі ўклад як у развіццё беларускай гісторыі, так і ў развіццё беларускай нацыянальнай культуры, менавіта ён упершыню зрабіў даступнай і зразумелай беларускую гісторыю для шырокай аўдыторыі.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Ластоўскі, В. Ю. Кароткая гісторыя Беларусі / В. Ю. Ластоўскі. – Мінск: Універсітэцкае, 1993. –126 с.